

Yrd. Doç. Dr. Evra ÇETİN

**İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin
8-11. maddeleri Bağlamında
Çalışanların Hakları**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VII
GİRİŞ	1
I. Konunun Önemi.....	1
II. ‘Çalışan’ Kavramının Belirlenmesi	8
III. Konunun Sunulması	10

Birinci Bölüm

Sözleşme’nin 8-11. Maddelerinin Önemi, Taraf Devletlerin Yükümlülükleri ve İHAM Tarafından Yapılan Denetim

I. SÖZLEŞME’NİN 8-11. MADDELERİNİN ÖNEMİ	13
A. Sözleşme Sisteminde Demokratik Toplumda Gereklilik Kriteri.13	
B. Demokratik Toplumda Çoğulculuk ve Bireysel Özerklik	19
C. Çalışanların İHAS’ın 8-11. Madde Haklarının Korunmasının Önemi	29
1. İHAM’ın İç Hukukta Yapılan İstihdam Sınıflandırmalarına Bakışı.....	35
2. Çalışma İlişkilerinde Sözleşme Haklarından Feragat	36
a. Genel Olarak.....	36
b. Özel Hukuk İş İlişkilerinde Sözleşme Özgürlüğü	37

c. Çalışanın Sözleşme'nin 8-11. Madde Haklarından Ferahatı.....	43
II. 8-11. MADDE HAKLARININ ÇALIŞMA İLİŞKİLERİNDE KORUNMASI KONUSUNDA DEVLETİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ	54
A. Genel Olarak.....	54
B. İHAS Sisteminde Devletlerin Yükümlülükleri	54
C. Devletin Kamu Çalışanlarının 8-11. Madde Haklarına Müdahale Etmeme Yükümlülüğü	61
1. Devletin İşveren Sıfatı ile Yükümlülüğü.....	61
2. İHAS 8-11. Madde Hak ve Özgürlükleri ile Bağlantılı Nedenlerle Kamu Hizmetine Kabul Edilmeme	64
D. Devletin Özel Sektör Çalışanlarının 8-11. Madde Haklarını Koruma Yükümlülüğü	74
1. Temel Hakları Yatay İlişkilerde Koruma Yükümlülüğünün Teorik Çerçevesi	74
2. Sözleşme Haklarının Yatay İlişkilerde Yorumu ve Uygulanması.....	81
a. Genel Olarak.....	81
b. Sözleşme Haklarının Dolaylı Yatay Etkisi.....	86
c. İHAM'ın Yatay Çalışma İlişkilerinde Devletin Yükümlülüklerini İnceleme Yöntemleri	92
(1) Gerekli Önlemleri Alma Yükümlülüğü	93
(2) Ulusal Yargı Kararlarının Sözleşme'ye Aykırılığından Kaynaklanan Yükümlülük	100
III. 8-11. MADDELER BAKIMINDAN GERÇEKLEŞTİRİLEN DENETİM.....	104
A. Genel Olarak.....	104
B. Müdahalenin Yasa ile Öngörülmesi.....	105
C. Müdahalenin Meşru Bir Amaca Dayanması.....	111
D. Müdahalenin Demokratik bir Toplumun Gereklere Uygun Olması	118
1. Genel Olarak.....	118

---

2. Ölçülülük İlkesi.....	123
a. Genel Olarak.....	123
b. İHAM Uygulamasında Ölçülülük İlkesi	131
3. Devletlere Tanınan Takdir Marjı.....	137
IV. AYRIMCILIK YASAĞI	153
A. Doğrudan Ayrımcılık	158
B. Dolaylı Ayrımcılık	162
C. Ayrımcılığın Kanıtlanması	166
D. Ayrımcılık Yasağına İlişkin Başvuruların İncelenmesi Usulü Hakkında Bazı Sorunlar	172

İkinci Bölüm

Çalışanların Özel ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı

I. Genel Olarak	175
II. 8. Maddenin Kapsamı	181
III. Çalışanların Özel ve Aile Yaşamının Korunması.....	188
A. Genel Olarak.....	188
B. Çalışanlara Uygulanan Testler.....	191
1. Genel Olarak.....	191
2. Alkol ve Uyuşturucu Testleri.....	193
3. HIV/AIDS Testleri.....	203
C. İşyerinde İzleme ve Gözetleme Uygulamaları	210
1. Genel Olarak.....	210
2. Çalışanın İletişimin İzlenmesi.....	212
3. Çalışanın Görsel olarak Gözetlenmesi.....	220
D. Çalışanların Üstünün ve Eşyalarının Aranması.....	227
E. Kıyafet Zorunluluğuna İlişkin Uygulamalar	233
F. Çalışanın Yaşam Tarzı ve Davranışlarına Yönelen Müdahaleler	240
G. Cinsel Yaşam ve Cinsel Yönelime İlişkin Müdahaleler.....	256

H. Çalışanların Aile Yaşamına Saygı Hakkı.....	265
--	-----

Üçüncü Bölüm

Çalışanların Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü

I. Genel olarak.....	269
II. 9. Maddenin Kapsamı	272
III. Çalışanların Din ve Vicdan Özgürlüğünün Korunması.....	282
A. Çalışanların Vicdan Özgürlüğüne Yönelen Müdahaleler	283
B. Çalışanların Din ve İncancını Açıklama Özgürlüğüne Yönelen Müdahaleler.....	291
1. Genel Olarak.....	291
2. İş İlişkilerinde Din Yayma (Proselytism) Faaliyetleri.....	296
3. İşyerinde Dini Uygulamalara İlişkin Müdahaleler	301
4. Çalışan tarafından Din ve İnanca Dayanarak Görevin Reddedilmesi.....	309
5. İşyerinde Dini Kıyafet ve Aksesuarların (Sembollerin) Kullanılması	314
a. Genel Olarak.....	314
b. Kamu İşyerlerinde Dini Aksesuarların (Sembollerin) Kullanılması	314
IV. Dini Kurum ve Kuruluş Çalışanları	328
A. Genel Olarak.....	328
B. Devletin Doğrudan Müdahaleleri Karşısında Dini Kurum ve Kuruluş Çalışanlarının Durumu.....	334
C. Dini İşyeri/İşverenlik Çalışanlarına Sağlanan Koruma.....	339

Dördüncü Bölüm

Çalışanların İfade Özgürlüğü

I. Genel Olarak.....	355
----------------------	-----

II. Sözleşme'nin 10. maddesinin Kapsamı.....	360
A. Genel Olarak İfade Özgürlüğüne Verilen Anlam	360
B. İfade Özgürlüğünün İçerik Bakımından Kapsamı.....	368
C. İfade Özgürlüğünün Kullanılan Araç Bakımından Kapsamı....	375
III. Çalışanların İfade Özgürlüğünün Korunması.....	378
A. Genel Olarak.....	378
B. Çalışanların Siyasi İfade ve Katılım Özgürlükleri	379
1. Genel olarak.....	379
2. Belli Kamu Çalışanlarının Siyasi İfade Özgürlüğüne Getirilen Sınırlamalar	383
3. Çalışanların Siyasi İfade ve Katılıma İlişkin Özgürlüklerine Yönelen Müdahaleler	397
C. Çalışanların İşyeri veya İşverenin Politikalarına İlişkin İfadeleri.....	421
1. Genel Olarak.....	421
2. Çalışanın Bilgi Uçurması (Whistleblowing)	428
a. Genel Olarak.....	428
b. Mahkeme'nin Bilgi Uçurma Konusundaki İçtihadı.....	433
3. Çalışanın İşyeri ve/veya İşveren Hakkındaki Eleştirel Açıklamaları	448
D. Sendika Üyelerinin İfade Özgürlüğüne Yönelen Müdahaleler .	462

Beşinci Bölüm

Çalışanların Sendika Özgürlüğü

I. Genel Olarak.....	489
II. Sözleşme'nin 11. Maddesinde Sendika Özgürlüğü	494
A. Örgütlenme Özgürlüğü ve Sendika Özgürlüğünün Bağlantısı .	494
B. Sendikaların Unsurlarına İlişkin Tespitler	495
III. Çalışanların Sendikal Hak ve Özgürlüklerinin Korunması	502
A. Genel Olarak.....	502

B. Sendika Özgürlüğünün Kapsamı ve Özgürlüğe Yönelen Müdahaleler	506
1. Bireysel Sendika Özgürlüğüne Yönelen Müdahaleler	508
a. Olumlu Sendika Özgürlüğü.....	508
(1) Sendika Kurma ve Sendikaya Üye Olma Hakkı	509
(a) Genel Olarak.....	509
(b) Belirli Grup ve Çalışanlar Bakımından Getirilen Sınırlamalar.....	513
(i) Genel Olarak	513
(ii) Konuya İlişkin İHAM İçtihadı	517
(2) Sendikal Ayrımcılığa Karşı Korunma Hakkı	525
b. Olumsuz Sendika Özgürlüğüne Yönelen Müdahaleler	538
(1) Genel Olarak.....	538
(2) Konuya İlişkin İHAM İçtihadı	541
2. Kolektif Sendika Özgürlüğüne Yönelen Müdahaleler.....	559
a. Genel Olarak.....	559
b. Sendikanın Kendi İç İlişkilerini Düzenleme Hakkı	560
c. Dinlenilme/Sesini Duyurma Hakkı.....	570
d. Toplu Sözleşme Hakkı.....	575
(1) Genel Olarak.....	575
(2) Konuya ilişkin İHAM İçtihadı.....	578
(3) Demir-Baykara Kararı: İHAM İçtihadında Yeni Açılımlar	588
e. Grev Hakkı.....	594
(1) Genel Olarak.....	594
(2) Konuya İlişkin Mahkeme İçtihadı	597
SONUÇ	619
KAYNAKÇA	639